

Φ Ρ Ο Ν Τ Ι Σ Τ Η Ρ Ι Α
Ο Μ Ο Κ Ε Ν Τ Ρ Ο
Α. Φλωρόπουλου
για μαθητές με απαιτήσεις

<http://www.floropoulos.gr> - email: info@floropoulos.gr

• ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΗΝΑΣ: Βερανζέρου 6, Πλατεία Κάνιγγος, Τηλ.: 210-38.14.584, 38.02.012, Fax: 210-330.42.42
• ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ: Α. Βουλιαγμένης 244 (μετρό Δάφνης), Τηλ.: 210-9.76.76.76, 9.76.76.77

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Σάββατο 13 Ιανουαρίου 2024

Κείμενο 1

Πολιτισμός και τεχνολογία

Το κείμενο αποτελεί επιφυλλίδα του Θεόδωρου Λιανού που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ στις 18-06-1999 (διασκευή)

Η σχέση πολιτισμού και τεχνολογίας ή, ορθότερα, ο τρόπος με τον οποίο ο πολιτισμός και η τεχνολογία συνδέονται μεταξύ τους είναι σήμερα συνηθισμένο θέμα στην εκπαίδευση, αλλά και σε καθημερινές συζητήσεις ειδικών και μη. Ένα ενδιαφέρον ερώτημα είναι αν ο πολιτισμός και η τεχνολογία αποτελούν ανταγωνιστικές τάσεις και συγκεκριμένα αν η ανάπτυξη της τεχνολογίας απειλεί την ανάπτυξη του πολιτισμού. Διάβασα σε ένα πρόσφατο σχόλιο ότι σπουδαίοι ποιητές, όπως ο Γ. Σεφέρης και ο Τ. S. Eliot, έδιναν καταφατική απάντηση.

Για να δώσουμε, ωστόσο, τη δική μας απάντηση, χρειάζεται πρώτα να ορίσουμε τα πράγματα: Ας δεχθούμε κατ' αρχάς ότι ο πολιτισμός ορίζεται ως το σύνολο των ιδεών, ενεργειών και επιτευγμάτων που μια κοινωνία έχει αναπτύξει και επιτύχει με σκοπό την ευημερία των μελών της. Η ανάπτυξη της ιατρικής και των φαρμάκων, η σύνθεση και δημοσίευση ενός ποιήματος και μια καλή συνταγή μαγειρικής είναι παραδείγματα στοιχείων του πολιτισμού. Ας δεχθούμε ακόμη ότι η τεχνολογία ορίζεται ως το σύνολο των μεθόδων, τις οποίες οι άνθρωποι χρησιμοποιούν για να επιτύχουν τους σκοπούς τους και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Το μαχαίρι, με το οποίο κόβουμε το ψωμί, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, με τον οποίο κάνουμε αριθμητικές πράξεις, και το όπλο, με το οποίο σκοτώνουμε είναι παραδείγματα των στοιχείων της τεχνολογίας.

Αν οι ορισμοί αυτοί είναι σωστοί, είναι φανερό ότι η τεχνολογία είναι μέρος του πολιτισμού μιας κοινωνίας και υπό μία έννοια ορίζει και τον βαθμό ανάπτυξής της. Παλαιότερα οι άνθρωποι επικοινωνούσαν με σύννεφα καπνού, με περιστέρια ή με τη λάμψη της ασπίδας. Σήμερα επικοινωνούν με ταχυδρομείο, με σταθερό και κινητό τηλέφωνο, με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και, φυσικά, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους παλιούς τρόπους, αν θέλουν. Αυτό θεωρείται και είναι, πιστεύω, ανάπτυξη. Φαίνεται λοιπόν πως είναι αντιφατικό να υποστηρίζει κανείς ότι η τεχνολογία είναι ανταγωνιστική του πολιτισμού, ενώ αποτελεί μέρος αυτού.

Ωστόσο υπάρχει βάση στο επιχείρημα περί ανταγωνισμού: Πολλοί φοβούνται ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει διαστάσεις και μορφές που απειλούν τον πολιτισμό. Το προφανές παράδειγμα είναι αυτό των πυρηνικών όπλων που μπορούν να καταστρέψουν και την ανθρωπότητα και τον πολιτισμό της. Βέβαια, τα τεχνολογικά μέσα ήταν πάντοτε στη διάθεση όσων ήθελαν να τα χρησιμοποιήσουν για το κακό: με το μαχαίρι μπορείς να κόψεις ψωμί, μπορείς όμως να κόψεις και τον λαιμό κάποιου ανθρώπου. Υπάρχει ασφαλώς διαφορά, διότι με το μαχαίρι δεν μπορείς να σκοτώσεις πολλούς, ενώ με τη σύγχρονη τεχνολογία μπορείς να καταστρέψεις τα πάντα. Αυτή η τρομακτική δυνατότητα είναι εκείνη που δημιουργεί τα ερωτηματικά για το μέλλον της ανθρωπότητας και του πολιτισμού.

Νομίζω όμως ότι είναι λάθος η εύλογη αυτή ανησυχία να διατυπώνεται ως κριτική και επιχείρημα κατά της τεχνολογίας. Είναι λάθος για έναν απλούστατο λόγο: η τεχνολογία δεν έχει βούληση. Η τεχνολογία ανακαλύπτεται και χρησιμοποιείται από τους ανθρώπους· αυτοί έχουν βούληση και συνεπώς ευθύνη για το τι παράγουν και πώς το χρησιμοποιούν. Αν κάτι πρέπει να μας φοβίζει, αυτό είναι η φύση και η βούληση των ανθρώπων. Πρέπει ταυτόχρονα να θυμόμαστε ότι τίποτε στον κόσμο δεν εξασφαλίζει την επιβίωση του ανθρωπίνου είδους. Η επιβίωση και η ευημερία μας είναι αποκλειστικά δική μας υπόθεση.

Κείμενο 2

Συνέντευξη με έναν από τους θεμελιωτές της Τεχνητής Νοημοσύνης

Απόσπασμα από συνέντευξη που παραχώρησε ο Yoshua Bengio, από τους κορυφαίους εμπειρογνώμονες στον κόσμο στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, στον Θανάση Τρομπούκη, 22.3.2021, πηγή: <https://lab.imedd.org/synentefxi-me-enan-apo-tous-themeliotes-technitis-noimosynis>.

Μπορείτε να εξηγήσετε με απλά λόγια τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη για όσους δεν είμαστε εξοικειωμένοι με την πληροφορική;

Yoshua Bengio: Οι άνθρωποι έχουν διανοητικές ικανότητες τις οποίες θα θέλαμε να έχουν και οι υπολογιστές. Ουσιαστικά αυτό είναι που προσπαθεί να καταφέρει η έρευνα στην τεχνητή νοημοσύνη. Έχουμε εξερευνήσει πολλές οδούς προς αυτήν την κατεύθυνση και εδώ θέλω να αναφέρω το εξής. Επειδή ακριβώς προσπαθούμε να δημιουργήσουμε μηχανές που διαθέτουν τέτοιου είδους διανοητικές ικανότητες, συχνά αντλούμε έμπνευση από τη νοημοσύνη των ανθρώπων και των ζώων.

Γιατί διστάζουμε να εξαντλήσουμε όλες τις δυνατότητες που προσφέρει η τεχνητή νοημοσύνη ώστε να βοηθήσουμε την ανθρωπότητα;

Αρχικά, η τεχνογνωσία και τα κεφάλαια που απαιτούνται για την ανάπτυξη χρήσιμων εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης είναι συγκεντρωμένα σε ελάχιστα μέρη του κόσμου. Πρέπει λοιπόν να φροντίσουμε να υπάρξει εκδημοκρατισμός αυτής της γνώσης και να διευκολυνθεί η πρόσβαση σε κάποια από τα παραγόμενα σύνολα δεδομένων. Πρόκειται για ένα μεγάλο πρόβλημα στον τομέα της υγείας, είτε επειδή τα δεδομένα παράγονται σε εταιρείες που τα αποκρύπτουν για να έχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, είτε για λόγους απορρήτου. Επίσης, απαιτείται η παροχή ευρύτερης εκπαίδευσης παγκοσμίως, ιδίως στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, έτσι ώστε να μπορούν οι νέοι στις αναπτυσσόμενες χώρες να συμμετάσχουν στην ανάπτυξη της οικονομίας τους χρησιμοποιώντας την τεχνητή νοημοσύνη. Τέλος, υπάρχει ακόμα ένα εμπόδιο που σχετίζεται με την αδράνεια των κοινωνιών μας. Οι κυβερνήσεις δεν αλλάζουν εύκολα τους κανονισμούς. Οι εταιρείες δεν αλλάζουν εύκολα τον τρόπο λειτουργίας τους. Το οικονομικό μας σύστημα ευνοεί ορισμένους τύπους εφαρμογών, αλλά όχι απαραίτητα αυτές που έχουν μεγάλη σημασία για την κοινωνία, όπως η ανακάλυψη νέων φαρμάκων. Η βιομηχανία δεν διεξάγει επαρκή έρευνα πάνω στα αντιβιοτικά και υπάρχει τεράστια ανάγκη για αυτό.

Είναι έτοιμη η κοινωνία μας να υποδεχτεί τέτοια συστήματα, συστήματα «νοημοσύνης ανθρώπινου επιπέδου», όπως τα αποκαλέσατε προηγουμένως;

Δεν νομίζω. Πιστεύω ότι δεν διαθέτουμε την απαραίτητη σοφία σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο ώστε να διασφαλίσουμε ότι ισχυρότατες τεχνολογίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη ή η βιοτεχνολογία, θα είναι εναρμονισμένες με τις αξίες μας, θα

χρησιμοποιούνται με τρόπο που θα ωφελεί την ανθρωπότητα και δε θα έχουν καταστροφικά αποτελέσματα. Οι άνθρωποι που έχουν εξουσία μπορούν να εκμεταλλευτούν και να καταχραστούν τις ισχυρές τεχνολογίες πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε συγκέντρωση της εξουσίας, σε συγκέντρωση του πλούτου. Και αυτό δεν είναι καλό για τη δημοκρατία. Τα αποτελέσματα μπορούν να αποβούν μοιραία για το περιβάλλον και να καταπατηθούν ανθρώπινα δικαιώματα. Πρέπει να αφιερώσουμε χρόνο στη σύσταση των κατάλληλων κανονισμών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Πρέπει να επενδύσουμε περισσότερο στις καλές πτυχές της ΤΝ, για παράδειγμα – στις καλές κοινωνικές εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης. Αλλά πρέπει και να αποφύγουμε τον αρνητικό αντίκτυπο. Διότι, αν η ΤΝ χρησιμοποιείται συνεχώς με τρόπους που οι περισσότεροι άνθρωποι αντιλαμβάνονται ως κακόβουλους, όπως στα πλαίσια της παρακολούθησης, του ελέγχου και της χειραγώγησης των ανθρώπων μέσω της διαφήμισης, τότε ο κόσμος θα αποκηρύξει την τεχνολογία και την επιστήμη, όπως έχει ήδη αρχίσει να συμβαίνει. Επομένως, για να προοδεύσουν οι κοινωνίες μας, είναι απαραίτητο να διαχειριστούμε πολύ προσεκτικά την εφαρμογή της τεχνολογίας.

Κείμενο 3

Η Κλάρα και ο Ήλιος

Στο μυθιστόρημα του Καζούο Ισιγκούρο «Η Κλάρα και ο Ήλιος» (εκδ. Ψυχογιός, 2021) πρωταγωνιστεί η Κλάρα, ένα ρομπότ που αντλεί την ενέργειά του από τον ήλιο. Η Κλάρα εκτίθεται προς πώληση και μια έφηβη με σοβαρά προβλήματα υγείας, η Τζόσι, την αγοράζει ως τεχνητή φίλη, με την προοπτική το ρομπότ να την αντικαταστήσει σε περίπτωση θανάτου της. Το απόσπασμα είναι από το τέλος του μυθιστορήματος, όπου η Μάνατζερ του καταστήματος συναντά την Κλάρα σε μια μάντρα με παροπλισμένες μηχανές.

Έπειτα άκουσα έναν ήχο και η επισκέπτριά με το μακρύ παλτό βρέθηκε να στέκεται μπροστά μου. Και πριν ακόμα σκύψει για να δει το πρόσωπό μου, αναγνώρισα τη Μάνατζερ και χαρά πλημμύρισε το μυαλό μου.

«Κλάρα. Είσαι η Κλάρα, σωστά;»

«Ναι, φυσικά», είπα και της χαμογέλασα. [...] «Χαίρομαι που βλέπω ξανά τη Μάνατζερ».

«[...] Κλάρα, πες μου κάτι. Ήσουν όλον αυτό τον καιρό – μέχρι να καταλήξεις εδώ – ήσουν όλο αυτόν τον καιρό με τους ίδιους ανθρώπους που σε πήραν από το κατάστημα;» [...]

«Ναι, φυσικά. Ήμουν με την Τζόσι όλο αυτό τον καιρό. Μέχρι που πήγε στο κολέγιο. [...] Ήταν το καλύτερο σπίτι για μένα. Και η Τζόσι η καλύτερη έφηβος. Έκανα ό,τι μπορούσα για το καλό της Τζόσι. [...]. Κι αν ήταν απαραίτητο, είμαι σίγουρη πως θα μπορούσα να συνεχίσω την Τζόσι».

«Είμαι σίγουρη πως έχεις δίκιο. Τι εννοείς όμως όταν λες “να συνεχίσεις την Τζόσι;”» [...]

«Μάνατζερ, έκανα ό,τι μπορούσα να μάθω την Τζόσι και αν ήταν απαραίτητο, θα έκανα ακόμα περισσότερα. Δε νομίζω όμως πως θα λειτουργούσε και τόσο καλά. Όχι πως δεν θα πετύχαινα την ακρίβεια. Αλλά όσο σκληρά κι αν προσπαθούσα, πιστεύω πως θα παρέμενε κάτι απρόσιτο σ’ εμένα. Η Μητέρα, ο Ρικ, η Μελάνια η Οικονόμος, ο Πατέρας. Δεν κατάφερα να πλησιάσω ποτέ αυτό που ένιωθαν για την Τζόσι στην καρδιά τους. Τώρα είμαι σίγουρη γι’ αυτό».

«Ωραία Κλάρα. Χαίρομαι που νιώθεις πως τα πράγματα εξελίχθηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Πόσο χαίρομαι που σε συνάντησα σήμερα, Κλάρα. [...] Τώρα πρέπει να σε αφήσω». [...]

«Αντίο Μάνατζερ. Ευχαριστώ».

Έπειτα προχώρησε στους μακριούς διαδρόμους ανάμεσα στις σειρές. Όταν έφτασε στο μέσον του διαδρόμου, σταμάτησε και γύρισε και νόμισα πως θα κοίταζε εμένα για μια τελευταία φορά, αλλά εκείνη κοίταζε πέρα μακριά τον ορίζοντα προς την κατεύθυνση του γερανού του εργοταξίου. Κι έπειτα συνέχισε να απομακρύνεται.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 20)

Στο κείμενο 2 ο Yoshua Bengio θεωρεί ότι η ανθρωπότητα δεν είναι έτοιμη να υποδεχτεί συστήματα «νοημοσύνης ανθρώπινου επιπέδου». Ποια «βήματα» πρέπει να κάνει, προκειμένου να προετοιμαστεί για την υποδοχή τους, κατά τη γνώμη του Bengio. Να απαντήσεις σε 60-80 λέξεις.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 20)

Να χαρακτηρίσεις ως σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ) καθεμία από τις παρακάτω περιόδους με βάση το Κείμενο 1 και να αιτιολογήσεις την απάντησή σου, καταγράφοντας στο απαντητικό φύλλο το κατάλληλο χωρίο του κειμένου.

1. Ο πολιτισμός και η τεχνολογία αποτελούν ανταγωνιστικές τάσεις στη σύγχρονη εποχή υπό την έννοια ότι η ανάπτυξη της δεύτερης απειλεί τον πρώτο.
2. Ο πολιτισμός έχει στόχο να καλλιεργήσει πνευματικά τον άνθρωπο και να τον οδηγήσει στην ηθική ελευθερία.
3. Πολιτισμός δεν είναι μόνο η επιστήμη και το πνεύμα, αλλά και η καθημερινότητα των ανθρώπων.
4. Η τεχνολογία αναπτύσσει την κοινωνία, εφόσον προσφέρει στον άνθρωπο ευρύτερες δυνατότητες και περισσότερες επιλογές.
5. Το απειλητικό σε σχέση με την τεχνολογία είναι η τεράστια καταστροφική δυνατότητα που παρέχει σήμερα στην ανθρωπότητα.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Να παρουσιάσεις δύο τρόπους με τους οποίους ο συγγραφέας οργανώνει το επιχειρήμα του στην 2^η και 3^η παράγραφο του Κειμένου 1, καταγράφοντας σχετικά αποσπάσματα από το κείμενο (μονάδες 4), και να αναφερθείς στο ποια νομίζεις ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα που εξυπηρετούν οι συγκεκριμένοι τρόποι (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ο Yoshua Bengio (κείμενο 2) στην απάντησή του στην τελευταία ερώτηση χρησιμοποιεί και διατυπώσεις που εκφράζουν άλλες υποχρέωση και άλλες υπόθεση.
α) Να τις εντοπίσεις και να καταγράψεις τ' αντίστοιχα χωρία (μονάδες 4), β) Για ποιον λόγο κατά τη γνώμη σου έκανε αυτή την επιλογή; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να αναπτύξεις το θέμα που κατά τη γνώμη σου πραγματεύεται το Κείμενο 3, στηρίζοντας την ερμηνεία σου σε τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Θα αγόραζες ποτέ έναν τεχνητό φίλο/ μια τεχνητή φίλη, όπως η Τζόσι την Κλάρα; Να εκθέσεις τεκμηριωμένα τις απόψεις σου μέσα σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 30)

Σε άρθρο που πρόκειται να αναρτήσεις στον ιστότοπο του σχολείου σου και με αφορμή τα κείμενα αναφοράς, να εκθέσεις τη γνώμη σου σχετικά με τον κίνδυνο υποδούλωσης του σύγχρονου ανθρώπου στον «πολιτισμό της μηχανής» και να προτείνεις τρόπους προστασίας των μελών των τεχνοκρατικών κοινωνιών απέναντι σε διαστάσεις και μορφές της τεχνολογικής ανάπτυξης που δρουν απειλητικά. Η έκταση του άρθρου σου να είναι περίπου στις 350-400 λέξεις.

(Οι μαθητές/τριες καλούνται ν' αξιοποιήσουν δημιουργικά τα κείμενα αναφοράς συνδυάζοντάς τα με τις προσωπικές τους εμπειρίες και απόψεις).

Μονάδες 30

Καλή επιτυχία!!!